

El calze de la gla

(ALDC, V, 1221. El calze de la gla)

La 'cúpula o involucre llenyós que embolcalla la base de la gla' coneix una pluralitat de significants que obeeixen a aquestes motivacions:

1) 'extrem': *corona* 25, 143, 160 (< CORONA), dim. *coroneta* 172, 186; *cua* 45 (< *coa* < llat. vg. CŌDA); *cul* 143, dim. *culet* 164 (< CŪLUM); *curull* 22, pròpiament 'el que sobresurt del recipient que conté una substància' (< COROLLA 'coroneta, garlanda' encreuat amb *caramull*, *cucurull*); *cap* 35, 58, 102 (< CAPUT) i der. *capoll* 17, 77; *copet* 164, dim. de *cóp* 'part superior' o 'cua de l'art de bou'; *peçó* 180 (< cast. o arag. *pezón*); *punxó* 129, dim. de *punxa* (< PŪNCTA);

2) 'cobrecap': *capell* 70, 78 (< CAPPELLU); *barret* 34, 38, 39, 53, 97 (< dim. del llat. BĪRRUS 'mena de capa curta'), dim. *barretet* 83, 88; *capulla* (< llat. vg. *CAPPUCULA, dim. de CAPPÀ 'capa'), dim. *capulleta* 80; *capullo* 61 (< cast.); *caputxo* 123, m. de *caputxa* (< baix llat. CAPUTIA), amb la var. *caperutxa* 'caperó amb punta tirada endarrere' 42, dim. *caperutxeta* 74; *capirota* 73, f. de *capiro* (< *capiró* < *CAPPARIONE, der. de CAPPÀ); *gorra* 167, 171 (d'origen incert), dim. *gorreta* 166 i *gorret* 185; *boina* 128 (< basc i cast.; potser de *boïna* < *bovina*, per la semblança de la boina basca amb una buina); *casco* 106 (< cast.), der. *casquet* 167, *casqueta* 107 i, probablement, *cascul* 99, 100 i els dim. *cascullet* 93 i *casculina* 104; *carota* 162, *caroteta* 'gosset dels infants' 162;

3) 'embolcall, pell': *clofolla*, var. *clafolla* 105, *clafollina* 131, *cofol* 84, *carfol* 98, *carfolla* 95; *clova* 26, *clofa* 120, *clofella* 12; *corfa*; *closca* 1, 5; *clasca* 27, 92, 124, 142; *crosta* 141, 147, 154; *pellofa* 8; *pell* 118 (*pell de carrasca* 135), dim. *pelló* 50; *escolja* 85; *càscara* 45,

59, 145, var. *càixcara* 177 i dim. *cascaró* 151; *cuesco* 137, com *cosco* 'closca', d'origen expressiu; per a l'origen i motivació d'aquests mots, veg. mapa 756 i PALDC, IV, 547;

4) 'recipient': *cassola* 125 (der. de *cassa*, d'origen incert, potser preromà *KATTIA), dim. *cassoleta* i var. *catxoleta* 134; *capsa* 12 (< CAPSA), dim. *capseta* 110; *càpsula* 62, 111, 133, 153, cultisme (< CAPSŪLA), dim. *capsuleta* 165;

5) 'comparació amb un altre element': *didal* (*didal de carrasca* 183) (< DIGĪTALE, der. de DĪGĪTUS 'dit'), der. *didala* 54, *didalet* 147, 152, *didalera* 138 (veg. PALDC, IV, 528); *carxofo* 91 (< àr. andalusí ĤARŠUFA); *callufeta* 40, var. de *gallufeta*, dim. de *gallufa* (d'origen incert); *cassanell* 33, 40, *cassanella* 'agalla de roure' 109 (< cèltic *KASSANĪLLĀ, der. del gàl·lic KÁSSANOS 'roure'); *quixal* 119 (< *queixal*, der. de *queix* < llat. vg. *CAPSEUM 'semblant a una capsa', der. de CAPSA); *cabasset* 187, dim. de *cabàs* (< llat. vg. *CAPACĒUM, der. de CAPAX 'que té cabuda' i del llat. cl. CAPĒRE 'agafar; contenir'); *casulla* 71, der. de *casa* (< CASA);

6) 'peça de vestit': *casaca* 21 (< fr. *casaque*).

En l'aspecte morfològic, cal remarcar la freqüència de derivats diminutius (*didalet*, *barretet*, *gorreta*, *gorret*, *cascullet*, *pelló*, *cassoleta*, *capseta*, *capsuleta*, *callufeta*, *cabasset*, *clofella*, *clafollina*) en consonància amb la dimensió de la cúpula de la gla.

Lèxicament crida l'atenció la frondositat de significants, mentre que geolingüísticament *didal* és el que ofereix una extensió més gran, bé que discontinua.

Són mots normatius *didal* i *capulla* ("embolcall en forma de gla"), des del DG₁, 1932.